

(המשך מעמוד 7)

ממנו במלים רפות להפסיק. באותם רגעים עצמם נטבחו עשרות. שהסכו במהרה למאור.

צה"ל לא רצה כמו קין, אבל הוא שיתף עימו פעולה.

די היה במילה תקיפה אחת, כדי לשים קץ לזוועה. היא לא נאמרה.

המילה האחת הזאת — המילה שלא נאמרה — קבעה את דמותה של כל השנה שעמדה בסתה.

שני ילדים בויבצור

שום מאורע בשנים האחרונות לא הטביע חותם כה עמוק על תודעת הציבור בישראל, ועל תרמית ישראל בעולם, כמו הטבח בשני מחנות הפליטים.

אין לדעת מה בדיוק גרם לכך. יש משהו בנפש האדם, המגיב על פשע — ואין התגובה יכולה להימדד בקריימוזה או בייקטיביים.

מדוע מעורר פשע אחד סערות רוחות כלים של המונים, נרשם בספרייה היסטוריה וגורם לסופרים ולמשוררים להנציחו בו יכרוך האנושות — בעוד שפשע שני, דומה לו בריוק ואף חמור ממנו, נשכח כליל?

אין זה תלוי במיספר הקורבנות.

הוצאת ריהורג הכלת יצודקת של אדם אחד, ישוע מנצרת, בן הנגר, חולל את אחת המהפכות הרחניות העמוקות ביותר בתולדות האנושות. גם השנה, 1952 שנים אחרי המאורע, התייחדו מאות מיליוני בני אדם עם זיכרו של הצלבן ביום השנה למותו, ואחדים מהם אף באו מקצות תבל לירושלים, כדי ללוותו כרוחם בנתיביה יסורים אל מקום ההריגה. אך באותה תקופה צלבו הרומאים רכבות בני אדם ברחבי העולם, ומאות גם בארץ ישראל, שלא נשאר מהם זכר.

האם נשמר זיכרו של פשע זה מפני שישוע הנצרותי היה הוגה דעות גדול, שהטיף לאהבה ולטהרה המירית? אם כן, מדוע נשמר זיכרו של נבזת היורעאלי, שרבו לא ידוע עליו, מילכד העובדה שנפל קורבן לאיזבל המלכה, שביימה מישפט כזוב כדי לרשת את כרמו?

פרשה זו הונצחה בידי סופר גאוני, מחבר ספרי מלכים בתנ"ך, וגורל דומה נפל בחלקה של פרשת פשע אחרת, המסעירה עדיין את דימוין האנושות, כימעט 3000 שנים אחרי שקרתה: פרשת אוריה החיתי, שנשלח אל מותו על ידי דוד המלך, שחמד את אשתו.

לפני 500 שנים נרצחו שני ילדים במיבצרה טאואר בלונדון. שליחי רודם, המלך ריצ'ארד השני, חנקו אותם בשנתם, בעזרת כריות. עד היום מעלה גורלם רמעות בעיני השומעים. מדוע דווקא הם, כאשר תולדות המלוכה בימי הביניים ובעת החדשה מלאות כמעט שיתועבה כאלה?

יתכן שהדבר נובע מן האינסטינקט הטבעי עמוק כטבע המין האנושי, המצווה על הבוגרים לשמור על הילדים. אינסטינקט כזה קיים אצל מינים רבים של בעלי חיים, ומטרתו היא להבטיח את המשך קיומו של המין. אך אם כן, מדוע נסערות עדיין הרוחות בגלל פשע שבוצע 300 שנים לפני כן, כאשר מלך אנגלי אחר, הנרי השני, שלח את אנשיו לרצוח את ידו, הארכיבישוף תומאס בקט, על מדרגות כנסייתו?

בכל הפשעים האלה היה, כנראה, משהו שעורר רגשות מיוחדים בלב בנייתקופתם ובני התקופות הבאות. הם הוסיפו לשמש נושא לדרשות, לספרים, למחזות ולסרטים אחרי שנשכחו פשעים אחרים ללא יספור.

פיראמדות של גולגולת

אם זהו הדין לגבי פשעים שפגעו ביחידים, הרי זה נכון פי כמה וכמה לגבי פשעים המוניים. גם כאן פועלת סלקציה מוזרה, שאין לה הסבר פשוט.

מאז בריאת העולם בוצעו מעשים רבים של רצח נפש, שחיתות המוניות ופישעיות מילחמה מבל הסוגים. אך בעוד שרובם נשכחו, או שזכו בחצי שורה בתחתית העמוד של ספרייה היסטוריה, בולטים אחרים כיום בעמודי ראש, מעבר לתחומי המקום והזמן.

מעשייה זוועה של ג'נג'יס חאן, המצביא המונגולי, שנהג לבנות פיראמדות מגולגלות קורבנותיו,

ישוע על הצלב: מדוע לא הצלובים האחרים?

עדיין מעוררים לחלה. מעשיו הרומים של יורשו, טימור הצולע, גם הוא אדריכל של גולגולת, כימעט ואינם נזכרים.

העולם הודעו לשמע רצח העם שבוצע על ידי התורכים בארמנים, כימי מילחמת העולם הראשונה. השנה קמו מקרב צאצאיו של עם זה לוחמים, שהקדישו את חייהם לנקם ושילם. אך רצח העמים האינדיאניים, בצפון אמריקה, שנמשך יותר ממאה שנים רצופות, מתחיל רק עתה להטריד את מצפונם של כמה מכנייבניהם של הרוצחים.

כפר צ'כי קטן בשם לידיצ'ה ייזכר לנצח, מפני שהושמד בידי הגרמנים, על זקניו וילדיו, כנקמה על הריגת הארכיבישוף ריינהארט הייריך בידי לוחמי חופש. עשרות כפרים אחרים במזרח אירופה, שהנאצים ביצעו בהם זועות דומות, נשכחו.

השואה היהודית בימי הרייך השלישי לא חרשה חריש כה עמוק בלב האנושות רק בגלל ממדיה חסרי התקרים, אלא גם בגלל השיטתיות המדעית שבה פעלה תעשיית הרצח. גם כאן פעלה סלקציה מוזרה. אישוויץ הפכה סמל לדרות, בעוד שמתנות אחרים, וזועתיים לאפחות, נשכחו.

אנה פראנק, הילדה מאמסטרדאם, לכדה את דימוין האנושות, בעוד שרבות נערות אחרות כמוה ניספו בשואה מבלי להשאיר אחריהן שריד זכר.

כ"ב באפריל 1903 נערך פוגרום בעיר קישינב, בירת מחוז בסרביה. נהרגו בו 43 איש ואשה. פוגרום קטן יותר נערך כה כעבור שנתיים, באוקטובר 1905. היו אלה רק שניים מפוגרומים רבים ללא ספור, שפקדו את היהודים במרכז ובמזרח אירופה כמרוצת השנים. אך אין כמעט יהודי שאינו זוכר את הטבח של קישינב, עיר ההריגה, שרחף לארץ את העליה השניה.

גם במעשים שנעשו בידי יהודים, מאז ערב הקמת המדינה, משמשים הזיכרון והשיבה בער כוביה.

כל ערבי בעולם זוכר את טבח דיריאסין, שבוצע באפריל 1948 על ידי אנשי אצ"ל ולח"י בכפר ערבי קטן ליד ירושלים. הוא הונצח בספרים, בשירים ובבולים של כמה מדינות ערביות. לעומת זאת אין איש זוכר את הרצח ההמוני שבוצע על ידי שמואל להיס כאותה שנה על אדמת לבנון, כאשר פקר לרצוח גברים חסרי ישע שנפלו בידי. הטבח של קיביא, בסתיו 1953, נזכר אך בקושי, וגם זה רק מפני שהוא קשור בשמו של אריאל שרון, הטבח של כפריקאס, בלילה הראשון של מילחמת סיני באוקטובר 1956, נשכח כמעט לגמרי. ואילו פשע המילחמה הגדול ביותר בתולדות ישראל — הטבח שנערך כאותה המלחמה בדרום סיני בחיילים מצריים שנמלטו על נפשם, בתחום האחריות של רפאל איתן, נשכח כלא היה.

יתכן שיימצא אי פעם הפסיכולוג שיהיה בסיו פיתרון לתעלומה זו. הוא לא היה מצוי השנה, כאשר ישראלים רבים שאלו במרידות: מדוע אנחנו? מדוע נחרד העולם כולו מפשע אחד ליד ביירות — בעוד שמעשייה זוועה רבים ברחבי העולם לא זכו אלא בשתיים שלוש שורות בעיתונים היומיים?

„ישראל האחרת“

ידיעות הראשונות על טבח צברה ושאתילא ירדו על אזרחי ישראל והעולם כמהלומת פטיש וכמוציא היום הראשון של ראשה השנה תשמ"ג, מוצאיי שבת.

גם כעבור שנה קשה היה לעמוד על מלוא העוצמה של מהלומה זו על תודעת האדם הישראלי. היא היתה כבירה.

התוצאה הראשונה היתה חריצת הדין הסופי על מילחמת הלבנון, שהובילה למעשה זה, כבר בסוף תשמ"ב היתה זאת, בעיני רבים, מילחמה בלתי פופולרית. אחרי הטבח, היא הפכה מילחמה מקוללת, שנואה על רוב לוחמיה ומישפחותיהם, נתעבת בעיני חלק גדול של הציבור.

בישראל, כמו בכל עם, יש ציבור גדול ואדיש, שהתייחס לכל הענייני בשאנונות, ואשר תמה על התרגשותם של האחרים. אך תודעתו של עם נקבעת על ידי השיבה הרגילה של אזרחים ערים והגונים, שערכימוסר יסודיים משמשים נר לרגליהם. בישראל זוהי שיבה עכה, והיא הורעקה כפי שלא הודעקה מעולם.

ההפגנות שנערכו בישראל עם היוודע ממדי הטבח לא היו עוד נחלת יחידים. ציבור עצום התקומם וערך הפגנה, שממדיה עוררו השתאות בעולם כולו. סופרים ומשוררים, הוגי דעות ועיתונאים, קצינים ועסקנים, יחד עם אזרחים לרוב מכל שיטת החיים, השמיעו זעקה שפרצה מעומק ליבם. באופן אינסטינקטיבי חשזו אזרחים אלה שכאן בוצע מעשה, שאינו חריג

קין הורג את הבל: „ואמר ה' אל קין: איה הבל אחיך?“